

Justyna Wawrzecka

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0002-2386-5352

justyna5@ukw.edu.pl

Zagadnienie przemocy na przykładzie wybranych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach przeciwko Polsce

Uwagi wstępne

Zjawisko przemocy stanowi jedno z niepożądanych zjawisk będących przedmiotem zainteresowania nauk społecznych, w tym również nauk prawnych.

Przemoc dotyka osoby w każdym zakątku świata, niezależnie od sfery życia, środowiska, wykształcenia czy posiadanych środków finansowych.

Wydawać by się mogło, że przemoc wraz z rozwojem technologicznym i pogłębianiem świadomości społeczeństw powinna odejść w zapomnienie. Niestety, zjawisko to wciąż eskaluje, przybierając nowe formy, co uniemożliwia zaprezentowanie jednej, uniwersalnej definicji zjawiska przemocy.

Przemoc kwalifikowana jako zjawisko społeczne stanowi przedmiot zainteresowania badań prowadzonych w ramach nauk socjologicznych. To właśnie przedstawiciele doktryny nauk socjologicznych pokusili się o stworzenie dość dokładnej definicji przemocy, bazującej na zakwalifikowaniu przemocy jako środka przymusu stosowanego wobec drugiej osoby. Zgodnie z definicją socjologiczną przemoc oznacza „jeden z głównych, obok groźby, środków przymusu, polegający na użyciu siły fizycznej, przez jednostkę czy grupę, często wbrew obowiązującemu prawu, w celu zmuszenia jakiejś osoby czy członków grupy do określonego działania czy też uniemożliwienia podjęcia działań lub do zaprzestania wykonywania czynności już rozpoczętej; także bezprawne narzucenie władzy”¹.

Definicja socjologiczna wskazuje na kilka elementów charakteryzujących zjawisko przemocy. Pierwszym z nich jest użycie siły fizycznej, utożsamianej

---

¹ K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1988, s. 167, za: P. Pikora, *Interwencja kryzysowa wobec osób doświadczających przemocy domowej*, „Biuletyn Kryminologiczny” 2022, nr 29, s. 100.

z przemocą, władzą skierowaną przeciwko drugiej, słabszej osobie. Kolejnym z elementów definiujących przemoc jest naruszenie przez osobę nadużywającą przemocy obowiązującego prawa. W większości systemów prawnych czyny, z których popełnieniem związane jest użycie przemocy są zakazane przez obowiązującą ustawę karną. Ostatni z elementów dotyczy motywacji sprawcy. Sprawca traktuje przemoc jako środek mający zagwarantować osiągnięcie zamierzonego celu. Do takich celów zaliczyć można chociażby zmuszenie innej osoby do podjęcia zachowań sprzecznych z jej wola, lecz wypełniających wolę sprawcy, czy zmuszenie też do zaniechania działania sprzeciwiającego się woli sprawcy.

Używanie przemocy ma więc stanowić pewnego rodzaju pokaz siły osoby jej używającej, a u ofiary spowodować poczucie strachu i doprowadzić do podporządkowania się woli osoby używającej przemocy.

Użycie przemocy jako środka wywierania presji na drugiej osobie nie stanowi elementu definicyjnego charakterystycznego tylko i wyłącznie dla definicji zaprezentowanej w słowniku socjologicznym. Na element ten zwrócił uwagę również Jarosław Rudniański, który zdefiniował przemoc jako „relację między ludźmi, która opiera się na użyciu przeważającej siły”².

Oprócz definicji przemocy, których wspólnym mianownikiem jest postrzeganie przemocy jako środka wywarcia przymusu przez sprawcę na ofierze, można wyróżnić pojęcia przemocy odwołujące się do kryterium naruszonych dóbr. Przemoc może być więc definiowana ze względu na rodzaj dobra, które zostaje naruszone przez sprawcę przemocy. Wyróżnienie to, oparte na wskazanym kryterium, zaprezentowali John Archer i Kevin D. Browne. Według nich „przemoc to posługiwanie się siłą fizyczną w celu uszkodzenia albo zniszczenia osób czy własności, traktowanie lub wykorzystywanie osób lub własności w sposób, który powoduje uszkodzenie ciała lub silnie ogranicza wolność osobistą”³. Sprawca przemocy może naruszać różnorodne dobra chronione przez prawo, takie jak życie i zdrowie, wolność, wolność seksualną i obyczajność czy też prawo własności. Stawia też własną motywację oraz cele, które zamierza osiągnąć, ponad wszelkie dobra chronione prawem, nie zważając na uczucia i prawa drugiej osoby.

Podobnie uważa Małgorzata Łuba, która definiuje przemoc jako „zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny. Narusza prawa i dobra osobiste, powoduje cierpienie i szkody. Przemoc jest intencjonalnym i zamierzonym działaniem człowieka, ma na celu kontrolowanie

² J. Rudniański, *Klasyfikacja, źródła i ocena przemocy w stosunkach międzyludzkich. Zarys ogólny*, [w:] B. Hołyst (red.), *Przemoc w życiu codziennym*, Warszawa 1997, s. 5, za: W. Jedlecka, *Formy i rodzaje przemocy*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2017, t. XI, s. 14.

³ J. Archer, K.D. Browne, *Concepts and approaches to the study of aggression*, [w:] J. Archer, K.D. Browne (red.), *Human aggression: naturalistic approaches*, London 1989, s. 3–24, za: D. Rode, *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*, Katowice 2010, s. 20.

i podporządkowanie ofiary. Utrudnia samoobronę z uwagi na wyraźną asymetrię sił (jedna ze stron ma przewagę nad drugą – ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy). Narusza prawa i dobra osobiste – sprawca narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykliwości fizycznej, godności, szacunku itd.). Powoduje cierpienie, ból i szkody – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony⁴. W zaprezentowanej definicji słusznie wskazano na kilka istotnych kwestii, obejmujące zarówno motywację sprawcy ukierunkowaną na podporządkowanie ofiary, jak i czynniki powiązane z ofiarą, takie jak naruszenie dóbr i praw ofiary, chęć uzyskania nad nią przewagi i zmuszenia jej do działania zgodnego z wolną sprawcy, często powodując u ofiary ból, cierpienie, brak poczucia własnej wartości.

Przemoc można również definiować ze względu na jej wpływ na godność rozumianą jako nadrzędną wartość człowieczeństwa. Definicję uwzględniającą wpływ przemocy na godność człowieka zaprezentowała Irena Pospiszyl, wskazując, że „przemocą są wszystkie czyny godzące w godność osobistą człowieka, która szkodzi człowiekowi nie tylko fizycznie, ale i psychicznie, akty, które nie mieszczą się w jakichkolwiek granicach norm prawnych, a także tych międzyludzkich”⁵.

Zjawisko przemocy stanowi więc przykład naruszenia przyrodzonej godności człowieka i tym samym może stanowić naruszenie zobowiązań ciążących na państwie w zakresie praw człowieka. Wynika to z faktu, że „prawa człowieka są to uprawnienia przypisane każdej jednostce, wynikające z jej przyrodzonej godności. Praw tych nie można człowieka pozbawiać, nie można się ich zrzec, a państwo musi je respektować”⁶. Jeżeli więc organ państwowych podejmuje działania noszące znamiona stosowania przemocy lub zaniecha podjęcia działań mających na celu ukaranie sprawców przemocy, może dopuścić się naruszenia prawa człowieka.

Biorąc pod uwagę powyższe, należy stwierdzić, że przemoc charakteryzuje się intencjonalnością, co oznacza, że stanowi zamierzone działanie człowieka mające na celu zmuszenie drugiej osoby do podjęcia konkretnych działań lub zaniechania działań niezgodnych z wolą sprawcy. Przemoc charakteryzuje się również nierównomiernym rozłożeniem sił, sprawca zawsze stanowi stronę silniejszą i swym działaniem wywiera wpływ na ofiarę. Sprawca, wykorzystując swą przewagę, narusza podstawowe prawa i dobra przynależne

---

⁴ M. Łuba, *Przemoc – definicja, rodzaje, gdzie szukać pomocy*, s. 1, <https://ptsr.waw.pl/wp-content/uploads/2012/09/O-przemocy-Psycholog.pdf> (data dostępu: 17.05.2024).

⁵ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, s. 16–17, za: E. Kamińska, *Przemoc domowa jako zagrożenie dla współczesnej rodziny*, [w:] V. Tanaś, W. Welskop (red.), *Człowiek wobec zagrożeń współczesności*, Łódź 2017, s. 395.

⁶ A. Łopatka, *Jednostka, jej prawa człowieka*, Warszawa 2002, s. 13, za: T. Jurczyk, *Geneza rozwoju praw człowieka*, „Homines Hominiibus” 2009, nr 1(5), s. 30.

ofierze, takie jak zdrowie i życie, szacunek, nietykalność cielesna, wolność wyboru czy godność.

Sprawca przemocy do osiągnięcia własnych celów może korzystać z różnych metody i form przymusu. W zależności od wybranej przez sprawcę formy w literaturze najczęściej wyróżnia się cztery podstawowe rodzaje przemocy. Zalicza się do nich przemoc seksualną, przemoc fizyczną, przemoc psychiczną oraz przemoc ekonomiczną.

Przemoc seksualna stanowi jeden z rodzajów przemocy, w której celem sprawy jest doprowadzenie ofiary do odbycia aktu o charakterze seksualnym oraz demonstracja władzy. Tożsamo rozumienie przemocy seksualnej zostało zaprezentowane w opracowaniu sporządzonym przez Office for Democratic Institutions and Human Rights⁷, gdzie „przemoc seksualna jest formą przemocy dokonywanej ze względu na płeć i obejmuje akt seksualny oraz każdą próbę doprowadzenia do aktu seksualnego, niechciane zaloty lub komentarze o charakterze seksualnym, działania mające w perspektywie handel ludźmi lub działania w inny sposób skierowane przeciwko seksualności osoby dokonywane przy użyciu przymusu, podejmowane przez dowolną osobę bez względu na jej relację z ofiarą, w dowolnym otoczeniu”⁸. Ofiarami przemocy seksualnej stają się kobiety, dzieci oraz mężczyźni.

Przemoc seksualna jest niezmiernie złożonym rodzajem przemocy, oprócz sfery seksualnej i chęci doprowadzenia innej osoby do obcowania seksualnego, powiązana jest również z chęcią ukazania swej dominacji nad ofiarą i władzy jaką posiada sprawca przemocy seksualnej. Powyższe stanowisko potwierdza Joanna Roszak, doszukując się przyczyn przemocy seksualnej w procesie przemian społecznych, których skutkiem jest zatarcie tradycyjnych ról przypisywanych kobiecie i mężczyźnie. W sytuacji wskazanych przemian społecznych, „kiedy kobiety sięgają po władzę dotąd przynależną w sposób naturalny mężczyznom – próba obrony własnej męskości może oznaczać odwołanie się do tradycyjnie przypisywanej mężczyznom siły fizycznej, a co za tym idzie eskalację przemocy fizycznej oraz seksualnej”⁹.

---

⁷ Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR; Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka) to jedna z głównych organizacji praw człowieka na świecie. Prowadzi aktywną działalność w Europie, na Kaukazie, w Azji Centralnej i w Ameryce Północnej. Polska siedziba ODIHR mieści się w Warszawie. Biuro działa na rzecz wspierania idei demokratycznych wyborów, poszanowania praw człowieka, praworządności, tolerancji i przeciwdziałania dyskryminacji. Jest również instytucją praw człowieka należąca do Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), <https://www.osce.org/files/f/documents/1/1/13704.pdf> (data dostępu: 18.05.2024).

⁸ *Przemoc seksualna i przemoc związana z płcią w miejscach pozbawienia wolności – zapobieganie i reagowanie. Standardy, rozwiązania, przykłady z regionu OBWE*, Warszawa 2023, s. 23, <https://www.osce.org/files/f/documents/4/1/559935.pdf> (data dostępu: 18.05.2024).

⁹ J. Roszak, *Kulturowe uzasadnienie przemocy seksualnej*, <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/kulturowe-uzasadnienie-przemocy-seksualnej> (data dostępu: 18.05.2024).

Przemoc seksualna nie jest jedyną formą przemocy występującą w relacjach międzyludzkich. Wyróżnia się także przemoc fizyczną. Jest ona definiowana jako „naruszenie nietykalności fizycznej, celowe uszkodzenie ciała, zadawanie bólu bądź groźba uszkodzenia ciała”¹⁰, przejawiająca się przykładowo w zadawaniu ciosów, przypalaniu papierosami, podduszaniu, krępowaniu ruchów, popychaniu, szarpaniu czy kopaniu, jak również we wszelkich działaniach skutkujących wystąpieniem u ofiary bólu i strachu. „Obszarem, gdzie przemoc fizyczna jest bardzo często stosowana, jest dom i rodzina”¹¹, a jej ofiarami padają zarówno osoby dorosłe, niezależnie od płci, jak i dzieci.

Rodzajem przemocy, której skutkiem nie jest naruszenie nietykalności cielesnej oraz wywołanie bólu fizycznego u ofiary, jest przemoc psychiczna. Jest to „działanie wykorzystujące świadome wpływanie jednej osoby na drugą”¹², oznaczające „powtarzające się poniżanie i ośmieszanie, manipulowanie dla własnych celów, wciąganie w konflikty, brak właściwego wsparcia, np. wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę zainteresowania, uczuć czy szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, czyli kontrolowanie i zakazywanie bądź ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, stosowanie gróźb, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie)”¹³.

Sprawca przemocy psychicznej dąży do sprawowania kontroli nad ofiarą, zaburzając jej pewność siebie i poczucie własnej wartości, a cel ten osiąga, doprowadzając do odizolowania ofiary od bliskich, przyjaciół, współpracowników. Sprawca przemocy osacza ofiarę, przejmując kontrolę nad każdą dziedziną jej życia.

Przemoc psychiczna niejednokrotnie współwystępuje z przemocą seksualną lub przemocą fizyczną.

Z przemocy psychicznej wywodzi się przemoc ekonomiczna. Sprawca przemocy ekonomicznej dąży do przejęcia władzy nad ofiarą, a narzędziem wykorzystywanym przez sprawcę są pieniądze lub inne rzeczy przejawiające wartość materialną. Przemoc ekonomiczna przejawia się w uzależnieniu ofiary od pieniędzy sprawcy czy też polega na nałożeniu na ofiarę obowiązku utrzymania rodziny. „Najczęściej zjawisko to dotyczy kobiet, które nie zarabiają, ale może też odnosić się do kobiet, które mogą być niezależne finansowo od partnerów, lecz manipulacje sprawcy doprowadzają je do takiego stanu, że czują

¹⁰ W. Jedlecka, op. cit., s. 16.

¹¹ Ibidem.

¹² M. Ciesielska, *Rodzaje, formy i cykl przemocy w rodzinie*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2014, nr 12(3), s. 10.

¹³ M. Łuba, *Przemoc – definicja, rodzaje, gdzie szukać pomocy*, Wrocław 2016, s. 2, <https://ptsr.waw.pl/wp-content/uploads/2012/09/O-przemocy-Psycholog.pdf>, za: W. Jedlecka, op. cit., s. 16.

się całkowicie od nich zależne finansowo bądź też czują, iż zależy od nich życie ich partnerów”¹⁴.

Reasumując, zjawisko przemocy stanowi jeden z najpoważniejszych problemów zarówno społecznych, jak i prawnych. Przemoc może przybierać wiele form i powodować negatywne konsekwencje. Ogólnie można ją zdefiniować jako zachowanie sprawcy, którego motywacją jest zmuszenie innej osoby do konkretnego działania lub zaniechania podjętych działań. Zachowanie sprawcy narusza zarówno dobra osobiste i prawa ofiary, jak również obowiązujące normy prawne, a przemoc przybiera różne formy.

Mimo że użycie przemocy seksualnej i przemocy fizycznej najczęściej powiązane jest z naruszeniem nietykalności osobistej, a przemoc psychiczna i ekonomiczna z kwestiami natury psychologicznej, to geneza każdego rodzaju przemocy wypływa z żądzy władzy i podporządkowania sobie drugiej, często zależnej osoby.

Przemoc może stanowić naruszenie praw człowieka w przypadku bierności organów państwowych lub podejmowania przez nie działań niezgodnych z prawem. W zaprezentowanych w dalszej części artykułu wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁵ wyszczególnione zostaną relacje między przemocą fizyczną, seksualną oraz psychiczną a działaniem lub zaniechaniem organów państwa, które mogą stanowiły naruszenie ciężących na Polsce zobowiązań z zakresu praw człowieka.

Przemoc w orzecznictwie ETPC na przykładzie spraw polskich

Użycie przemocy może w określonych stanach faktycznych stanowić naruszenie niezbywalnych, przyrodzonych i podstawowych praw przynależnych każdej osobie. Twierdzenie to zostało wyrażone w orzecznictwie ETPC, gdzie systematycznie poruszane są kwestie związane ze stosowaniem przemocy i relacjami występującymi między tym zjawiskiem a naruszeniami praw człowieka, które można przypisać państwu. Z występowaniem zjawiska przemocy borykają się wszystkie państwa-strony Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.¹⁶, w tym również Polska.

---

¹⁴ D. Dyjakon, *Przemoc ekonomiczna – ukryta nić zniewolenia*, „Niebieska Linia” 2015, nr 6/101, s. 1, <https://www.niebieskaLinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/przemoc-ekonomiczna-ukryta-nic-zniewolenia> (data dostępu: 20.05.2024).

¹⁵ Dalej jako ETPC.

¹⁶ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284), dalej jako EKPC.

Zjawisko przemocy będącej przedmiotem postępowania przed ETPC może przybierać różne formy, choć statycznie najczęściej postępowania dotycząca przemocy fizycznej oraz przemocy seksualnej.

Przemoc fizyczna występuje niezależnie od płci, statusu społecznego czy środowiska, w których przebywa ofiara. Pierwsza z analizowanych spraw dotyczy przemocy fizycznej w stosunku do osoby odbywającej karę pozbawienia wolności.

ETPC procedował w sprawie dotyczącej przemocy fizycznej skierowanej przeciwko osobie odbywającej karę pozbawienia wolności i powiazaną z wystąpieniem przemocy kwestię zaniechań ze strony państwa w przedmiocie przestrzegania zobowiązań z zakresu praw człowieka. Stan faktyczny sprawy zrehabilitowano na podstawie wyroku ETPC z 3 marca 2015 r. w sprawie *M.C. v. Polska*¹⁷ i prezentuje się następująco¹⁸. W dniu 5 stycznia 2007 r. skarżącego zatrzymano jako osobę podejrzaną o dokonanie rozboju, seksualne wykorzystanie osoby małoletniej oraz utrwalenie pornograficznego wizerunku małoletniego. W dniu 14 sierpnia 2008 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa uznał skarżącego winnym zarzucanych mu czynów.

Podczas osadzenia skarżącego w areszcie śledczym skarżący stał się ofiarą molestowania seksualnego ze strony współosadzonych – T.G. oraz P.O. Współosadzeni stosowali wobec skarżącego przemoc werbalną, jak również grozili, że pozbawią go życia.

W dniu 12 września 2007 r. dyrektor Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów wydał polecenie przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w sprawie incydentu. Postępowanie potwierdziło słowa skarżącego. W trakcie postępowania nie stwierdzono zaniedbań ze strony strażników więziennych ani personelu medycznego. Obrażenia odniesione przez skarżącego stanowiły uszczerbek na zdrowiu trwający dłużej niż 7 dni. W wyniku postępowania stwierdzono, że zaistniał przypadek znęcania się nad skarżącym. Jednakże skala znęcania się nie była duża i miała głównie charakter psychologiczny. Dyrektor Aresztu Śledczego Warszawa-Mokotów nałożył na P.O. i T.G. karę dyscyplinarną o niskiej dokuczliwości.

Skarżący 10 września 2007 r. złożył w Prokuraturze Rejonowej Warszawa-Mokotów zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, twierdząc, że współosadzeni znęcali się nad nim. Policja 31 października wszczęła dochodzenie w sprawie znęcania się nad osobą prawnie pozbawioną wolności. O wszczęciu dochodzenia nie poinformowano skarżącego, który 20 stycznia 2008 r. złożył w tej sprawie zażalenie do prokuratora nadrzędnego. Naruszenie to zostało stwierdzone postanowieniem prokuratura Prokuratury Okręgowej.

¹⁷ Wyrok ETPC z 3 marca 2015 r. w sprawie *M.C. v. Polska*, skarga nr 23692, https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/przemoc/990000000000001_I_ETPC_023692_2009_Wy_2015-03-03_001, (data dostępu: 23.05.2024).

¹⁸ Stan faktyczny został ustalony na podstawie sprawy *M.C. v. Polska*.

Podczas przesłuchania strażnik więzienny zeznał, że nie zauważył jakoby znęcano się na skarżącym, w przeciwieństwie do A.S, osadzonego w jednej celi ze skarżącym, z którego zeznań wynikało, że współosadzeni dopuścili się wobec skarżącego zarówno przemocy fizycznej, seksualnej oraz psychicznej. Współosadzeni wskazali, że tylko dokuczali skarżącemu.

Komenda Rejonowa Policji Warszawa II 28 marca 2008 r. umorzyła śledztwo w sprawie znęcania się nad skarżącym. Uznano, że brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu zabronionego. Decyzja Policji została zatwierdzona przez asesora Prokuratury Rejonowej Warszawa-Mokotów. Skarżący wniósł zażalenie do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa, który utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie o umorzeniu postępowania.

W styczniu 2009 r. skarżący wniósł kolejną skargę, zarzucając funkcjonariuszom penitencjarnym popełnienie czynu zabronionego w postaci niedopełnienia swoich obowiązków, tj. czynu z art. 231 Kodeksu karnego. Prokurator po przesłuchaniu skarżącego odmówił wszczęcia postępowania w przedmiotowej sprawie.

Skarżący wyczerpał dostępne krajowe środki odwoławcze i wniósł skargę do ETPC. W następstwie zawiadomienia pozwanego rządu o wniesionej skardze 3 października 2011 r. prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa-Mokotów wznowił postępowanie karne. Postępowanie to również zostało umorzone. W uzasadnieniu postanowienia jako przyczynę umorzenia powołano się na zasadę *ne bis in idem*, zgodnie z którą nie może się postępowanie w tej samej sprawie i przeciwko tej samej osobie, w sytuacji gdy postępowanie zostało prawomocnie zakończone. Prokurator stwierdził ponadto, że pracownicy aresztu śledczego nie popełnili czynu zabronionego.

Pełnomocnik skarżącego wniósł zażalenie na postanowienie prokuratora o umorzeniu postępowania. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa 17 stycznia 2013 r. utrzymał w mocy postanowienie prokuratora.

Skarżący wobec utrzymania w mocy postanowienia o umorzeniu dochodzenia wniósł subsydiarny akt oskarżenia do Sądu Rejonowego Warszawa-Mokotów przeciwko P.O. i T.G., zarzucając im, że znęcali się nad nim psychicznie i fizycznie. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa 24 kwietnia 2009 r. umorzył postępowanie przeciwko P.O. i T.G., powołując się na zasadę *ne bis in idem*. Postanowienie to zostało uchylone w postępowaniu odwoławczym. Sąd odwoławczy utrzymał w mocy orzeczenie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa.

Na podstawie ustalonego stanu faktycznego należy stwierdzić, że doszło do naruszenia art. 3 EKPC, zgodnie z którym „nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. Treścią wskazanej normy prawnej jest „wprowadzenie zakazu poddawania człowieka traktowaniu sprzecznemu z naturą godności ludzkiej, w szczególności powodującego cierpienia fizyczne i (lub) psychiczne, co można określić ogólnie

jako zakaz maltretowania. Zakaz ten odnosi się zarówno do karania (rozumianego jako nakładanie sankcji przewidzianych przez prawo), jak i do wszelkich form faktycznego traktowania, powodujących – bezpośrednio lub pośrednio – takie skutki i pozostających w sferze odpowiedzialności państwa (władz publicznych)”¹⁹. Art. 3 EKPC wprowadza więc standard ochronny przed naruszeniami godności ludzkiej mogącymi powodować zarówno cierpienie fizyczne, jak i psychiczne.

W rzeczonyj sprawie skarżący, będący ofiarą przemocy fizycznej oraz seksualnej, doznał cierpień zarówno fizycznych, jak i psychicznych, spotęgowanych biernością personelu aresztu śledczego, sądów oraz prokuratury, podczas gdy na organach tych ciążył obowiązek efektywnego przeprowadzenia dochodzenia lub śledztwa w przypadku zaistnienia podejrzenia stosowania przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej. Opisana bierność organów państwowych stanowi więc naruszenie zakazu tortur, nieludzkiego, poniżającego traktowania lub karania.

ETPC w wyroku z 3 marca 2015 r. stwierdził naruszenie art. 3 EKPC, wskazując, iż w „sprawie O’Keeffe p-ko Irlandii Wielka Izba Trybunału potwierdziła, że Artykuł 3 przewiduje wymóg przeprowadzenia przez władze efektywnego dochodzenia w sprawie zarzucanego znęcania się przez osoby prywatne, które to dochodzenie co do zasady powinno doprowadzić do ustalenia stanu faktycznego w sprawie oraz wskazania i ukarania osób odpowiedzialnych. Dochodzenie takie powinno być prowadzone w sposób niezależny, niezwłocznie i w rozsądnym terminie. Poszkodowanemu należy umożliwić efektywny w nim udział. Wyżej wymienionych obowiązków nie należy jednak interpretować jako gwarancji ze Strony Państwa, że przypadki znęcania się nigdy nie będą miały miejsca lub że postępowanie karne koniecznie musi doprowadzić do sankcji (patrz Beganović p-ko Chorwacji, nr 46423/06, § 71, 25 czerwca 2009). Niemniej jednak Państwo jest odpowiedzialne za sytuację, w której wewnętrzny system prawny nie zapewnia skutecznej ochrony przed naruszeniem praw zapisanych w Artykule 3”²⁰.

ETPC, procedując w przedmiocie stosowania przemocy wobec skarżącego, zwrócił uwagę na szereg zaniechań ze strony organów państwowych, kwalifikowanych jako naruszenia praw człowieka. Jako pierwszy zaniechań dopuścił się areszt śledczy. Skarżący zgłosił, że stał się ofiarą przemocy ze strony współosadzonych. W przypadku otrzymania zgłoszenia o znęcaniu na areszcie śledczym ciążył obowiązek podjęcia wszelkich działań zmierzających do wyjaśnienia spornych okoliczności sprawy, wskazania osób winnych oraz dążenie do ich ukarania. Naruszeń dopuściła się Rejonowa Komenda Policji Warszawa II, która wszczynając postępowania w przedmiocie znęcania się na skarżącym,

¹⁹ A.Wróbel, P. Hofmański, L. Garlicki (red.), *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–18*, 2010, Legalis.

²⁰ Wyrok ETPC w sprawie *M.C. v. Polska*.

niemalże przez 5 miesięcy nie prowadziła w przedmiotowej sprawie dochodzenia. Policja umorzyła postępowanie w sprawie znęcania się na skarżącym, nie zawiadamiając o tym skarżącego, czym dopuszczono się naruszenia art. 3 EKPC. Prokuratura, umarzając postępowanie, także dopuściła się naruszenia praw człowieka. Również działania Sądu Rejonowego dla Warszawy-Mokotowa, utrzymujące w mocy postanowienie o umorzeniu postępowania w sprawie znęcania się nad skarżącym, można zakwalifikować jako naruszenie zobowiązań z zakresu praw człowieka. ETPC, mając na uwadze te uchybienia i zaniechania ze strony organów państwowych, stwierdził, iż „nastąpiło naruszenie Artykułu 3 Konwencji w jej aspekcie proceduralnym przez to, że dochodzenie w sprawie zarzutów skarżącego o znęcanie się nad nim przez współosadzonych nie było efektywne”²¹.

Przemoc fizyczna i seksualna w stosunku do osoby pozbawionej wolności prawomocnym wyrokiem, która spotkała się z biernością organów państwowych i brakiem efektywnego dochodzenia mającego na celu ustalenie stanu faktycznego, osoby odpowiedzialnej za stosowanie przemocy oraz jej ukaranie, stanowi naruszenie międzynarodowych standardów w zakresie praw człowieka, a dokładniej naruszenie wyrażonego w art. 3 EKPC, tj. zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania.

Analizując zagadnienia związane ze zjawiskiem przemocy, należy podkreślić, że ofiarą przemocy może stać się niemal każdy, niezależnie od wieku, statusu ekonomicznego czy płci. Niestety, statystyki pokazują, że przemocy seksualnej znacznie częściej doświadczają kobiety niż mężczyźni. Zgodnie ze statystykami „jedna na 10 kobiet doświadczyła przemocy seksualnej od czasu ukończenia 15 roku życia, natomiast jedna na 20 została zgwałcona”²².

ETPC prowadził postępowanie w sprawie *P. i S. v. Polska*, którego przedmiotem uczyniona została przemoc seksualna wobec nastolatki oraz naruszenia praw człowieka ze strony organów państwowych.

Stan faktyczny sprawy został ustalony na podstawie wyroku ETPC z 9 października 2012, wydanego w sprawie *P. i S. v. Polska*, skarga nr 57375/08²³ i prezentuje się następująco.

9 kwietnia 2008 r. pierwsza ze skarżących²⁴ udała się do Samodzielnego Publicznego Akademickiego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Lublinie, gdzie

²¹ Ibidem.

²² European Union Agency for Fundamental Rights, *Przemoc wobec kobiet. Badanie na poziomie Unii Europejskiej. Wyniki badania w skrócie*, Luksemburg 2014, s. 3, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_pl.pdf (data dostępu: 27.05.2024).

²³ Wyrok ETPC z 9 października 2012 r. w sprawie *P. i S. v. Polska*, skarga nr 57375/08, [https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/przemoc\\$0020/990000000000001_I_ETPC_057375_2008_Wy_2012-10-30_001](https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/przemoc$0020/990000000000001_I_ETPC_057375_2008_Wy_2012-10-30_001) (data dostępu: 28.05.2024).

²⁴ W analizowanym wyroku występują dwie skarżące – młoda kobieta (nastolatka), która stała się ofiarą przestępstwa zgwałcenia, oraz jej matka, odpowiednio nazywane pierwszą skarżącą i drugą skarżącą.

stwierdziła, że 8 kwietnia 2008 r. została zgwałcona przez swojego rówieśnika. Personel medyczny zgłosił sprawę na Policję oraz zawiadomił rodziców skarżącej. Po zgłoszeniu dokonania gwałtu skarżąca wraz z matką (skarżąca druga) udały się do Samodzielnego Publicznego Szpitala w Lublinie. Pierwsza skarżąca została poddana badaniu lekarskiemu w wyniku, którego lekarz stwierdził liczne siniaki na jej ciele.

W następstwie gwałtu pierwsza skarżąca zaszła w ciążę. Z uwagi na młody wiek pierwszej skarżącej oraz okoliczności, w których doszło do poczęcia, skarżąca druga wraz z pierwszą zdecydowały o przeprowadzeniu zabiegu aborcji.

Podczas przesłuchania pierwszej skarżącej 20 maja 2008 r. zeznała ona, że sprawca gwałtu użył siły, aby ją przytrzymać i przełamać opór. Po przesłuchaniu prokurator okręgowy wydał zaświadczenie, w którym wskazano, że ciąża pierwszej skarżącej była skutkiem bezprawnego obcowania z osobą małoletnią poniżej lat 15.

Matka ofiary przestępstwa zgwałcenia zwróciła się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz do Szpitala Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Lublinie o wydanie skierowania na zabieg aborcji. Polecono jej skontaktować się z dr. O. – wojewódzkim konsultantem ds. ginekologii i położnictwa, który poinformował ją, że nie ma obowiązku wydawać przedmiotowego skierowania, a także poradził, aby „wydała córkę za mąż”.

26 maja 2008 r. skarżące zgłosiły się do kolejnego zakładu leczniczego. Zostały przyjęte przez lekarza pełniącego obowiązki ordynatora. Skarżące przedstawiły zaświadczenie, z którego wynikało, że ciąża pierwszej skarżącej była skutkiem bezprawnego obcowania z osobą małoletnią poniżej lat 15. Skarżącej nie udzielono pomocy z uwagi na urlop wypoczynkowy lekarza uprawnionego do przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży. Po powrocie z urlopu lekarka powiedziała skarżącym, że potrzebuje czasu na podjęcie decyzji.

2 czerwca 2008 r. pierwsza skarżąca stawiała się w szpitalu. Skarżące twierdziły, że lekarka zaprowadziła pierwszą ze skarżących na rozmowę z katolickim duchownym, podczas której duchowny nakłaniał ją do utrzymania ciąży. Skarżącą pozbawiono prawa do wyrażenia zgody na rozmowę z duchownym. Ponadto lekarka ujawniła kapłanowi dane objęte tajemnicą lekarską.

Pierwsza ze skarżących otrzymała do podpisu sporządzone przez lekarkę oświadczenie o tym, że chce kontynuować ciążę i podpisała je. Skarżąca twierdzi, że zrobiła to, ponieważ nie chciała być niegrzeczna wobec lekarki i księdza. Lekarka poinformowała skarżące, że nie przeprowadzi zabiegu aborcji, zasugerowała również, że żaden inny lekarz w szpitalu nie podejmie się usunięcia ciąży.

W celu uzyskania wsparcia P. i S. skontaktowały się z Federacją na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny. Federacja poleciła skarżącym lekarza posiada-

jącego uprawnienia do przerywania ciąży. Po konsultacji lekarskiej pierwsza ze Skarżących została przyjęta do szpitala w Warszawie. Po przyjęciu na oddział skarżące zostały poinformowane, że pierwsza skarżąca jest prawnie zobowiązana do odczekania kolejnych trzech dni przed wykonaniem aborcji. Ponadto zostały poinformowane, że w wyniku nacisków ze strony działaczy antyaborcyjnych szpital nie podejmie się przeprowadzenia zabiegu przerywania ciąży. Skarżące postanowiły opuścić szpital. Podczas próby opuszczenia szpitala były one nękanie przez działaczy antyaborcyjnych, którzy zawiadomili funkcjonariuszy Policji. Policjanci przedłożyli skarżącym postanowienie Sądu Rodzinnego w Lublinie z 3 czerwca 2008 r., ograniczające prawa rodzicielskie drugiej ze skarżących, a także nakazujące umieszczenie pierwszej skarżącej w schronisku dla nieletnich w Lublinie. Podczas pobytu w schronisku dla nieletnich pierwsza skarżąca została zmuszona do rozmowy z księdzem katolickim, który poinformował ją, że będzie on domagać się umieszczenia jej w katolickim domu samotnej matki. Ponadto wobec pierwszej ze skarżących stosowana była również przemoc psychiczna polegająca na próbie wywierania presji i nakłaniania jej do urodzenia dziecka.

Druga ze skarżących 6 czerwca 2008 r. wniosła zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w Lublinie ograniczającego jej prawa rodzicielskie. 13 czerwca 2008 r. pierwsza ze skarżących została przesłuchana w szpitalu przez sędziego w obecności prokuratora i psychologa. Zeznała, że została zmuszona do aktu seksualnego, którego skutkiem jest ciąża i że jej matka nie zmusza jej do podjęcia decyzji o aborcji. Pierwsza ze skarżących podczas przesłuchania nie korzystała z pomocy prawnej, nie wyrażono zgody, aby reprezentował ją przedstawiciel ustawowy.

18 czerwca 2008 r. Sąd Rodzinny w Lublinie uchylił swoje postanowienie o umieszczeniu pierwszej skarżącej w schronisku dla nieletnich. Sąd stwierdził również brak przesłanek do pozbawienia praw rodzicielskich rodziców pierwszej ze skarżących, umarzając równocześnie postępowanie.

Między 9 a 13 czerwca 2008 r. druga ze skarżących złożyła skargę w Biurze Rzecznika Praw Pacjenta Ministerstwa Zdrowia, wnosząc o pomoc dla córki w celu umożliwienia jej zgodnej z prawem aborcji. Urzędnik ministerstwa poinformował skarżącą, że zgoda córki na aborcję wymaga obecności trzech świadków. Skarżące przedłożyły wymagany dokument, tj. oświadczenie pierwszej skarżącej podpisane w obecności świadków. Po dostarczeniu dokumentów wyrażono zgodę na poddanie się przez pierwszą skarżącą zabiegowi aborcji. Pierwsza ze skarżących udała się 17 czerwca 2008 r. do szpitala w Gdańsku, w którym przeprowadzono zabieg przerywania ciąży.

1 lipca 2008 r. Sąd Rejonowy w Lublinie wszczął postępowanie przeciwko pierwszej ze skarżących w związku z podejrzeniem, że popełniła ona przestępstwo z art. 200 § 1 Kodeksu karnego, tj. o bezprawne obcowanie płciowe z osobą małoletnią poniżej lat 15. W dniu 20 listopada 2008 r. postępowanie

umorzono. Sąd stwierdził, że pierwszą ze skarżących można uznać wyłącznie ofiarą przestępstwa, nie zaś jego sprawcą.

W stosunku do sprawcy gwałtu postępowanie karne zostało również umorzono. Umorzono również postępowanie dotyczące podejrzenia, że nieznanne osoby, w tym lekarze z Lublina i z Warszawy, katolicy księża i członkowie organizacji antyaborcyjnych, wywierali presję na pierwszą ze skarżących celem odwiedzenia jej od poddania się aborcji. Prokurator uznał, że próby przekonywania kobiety ciężarnej do donoszenia ciąży, jeżeli nie jest używana w stosunku do niej przemoc fizyczna nie stanowią przestępstwa. Skarżące wniosły zażalenie na postanowienie prokuratora.

Sąd Rejonowy Warszawa dla Warszawy-Śródmieścia oddalił zażalenie od postanowienia prokuratora, a także umorzył postępowanie przeciwko funkcjonariuszom Policji.

Europejski Trybunał Praw Człowieka na podstawie ustalonego stanu faktycznego stwierdził naruszenia prawa do poszanowania prywatnej sfery życia jednostki, co stanowi naruszenie art. 8 EKPC. Zgodnie z tym artykułem „1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. 2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

ETPC orzekł, że „art. 8 nie należy interpretować jako nadającego prawo do aborcji, uznając jednocześnie, że zakaz przeprowadzenia aborcji w sytuacji, gdy kobieta domaga się jej z przyczyn zdrowotnych i/lub z uwagi na swój dobrostan, wchodzi w zakres prawa do poszanowania życia prywatnego jednostki (...). zobowiązania państwa obejmują zapewnienie ram regulacyjnych dla systemu sądenia i egzekucji, prowadzących do ochrony praw jednostki, a także w stosownych przypadkach wdrożenie konkretnych działań”²⁵.

ETPC uznał również, że prawo do decydowania o przerwaniu ciąży przez pierwszą ze skarżących powinno analizować się w oparciu o pozytywne zobowiązania państwa wynikające z art. 8 EKPC. „Z chwilą przyjęcia przez państwo, działające w zakresie uznania, ustawowych zapisów dopuszczających aborcję w określonych sytuacjach, nie może ono konstruować swoich ram prawnych w taki sposób, aby ograniczały możliwość rzeczywistego dostępu do aborcji. Na państwie ciąży przede wszystkim pozytywne zobowiązanie w zakresie stworzenia ram proceduralnych umożliwiających kobiecie ciężarnej efektywne skorzystanie z przysługującego jej prawa dostępu do legalnej aborcji”.

²⁵ Wyrok ETPC w sprawie *P. i S. v. Polska*.

W przedmiotowej sprawie pierwsza skarżąca zaszła w ciążę w wyniku czynu zabronionego, z zastosowaniem przemocy seksualnej i fizycznej. Skarżącej wielokrotnie odmawiano przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży, mimo że spełniła ona wszelkie przesłanki dopuszczające legalną aborcję. Działanie lekarzy ze szpitala w Lublinie, polegające na ujawnieniu danych skarżącej zarówno księżom katolickim, jak i działaczom antyaborcyjnym, doprowadziło do wtórnej wiktymizacji skarżącej, a także do stosowania wobec niej przymusu i przemocy psychicznej. Przejawem wskazanej przemocy psychicznej było wywieranie presji psychicznej na skarżącą celem zmuszenia jej do zmiany decyzji i urodzenia dziecka poczętego wskutek czynu zabronionego.

Ponadto żaden organ państwowy nie zareagował na spiralę przemocy, której ofiarą stała się skarżąca – przemocy zarówno seksualnej, jak i fizycznej oraz psychicznej, pogłębionej przez bierność i zaniechania organów państwowych.

Państwo dopuściło się więc naruszenia praw człowieka przysługujących skarżącej, gdyż w żaden sposób nie zareagowało na przemoc, której ofiarą padła skarżąca. Nie mogła ona poddać się zabiegowi aborcji, podczas gdy taką możliwość dopuszczało polskie prawo. Żaden organ państwowy nie zareagował na działania lekarzy, księży i organizacji antyaborcyjnych, uniemożliwiając tym samym skarżącej skorzystanie z przysługujących jej uprawnień.

ETPC „wnioskuję, że organy władzy nie wypełniły ciężącego na nich pozytywnego zobowiązania do zapewnienia skarżącemu efektywnego poszanowania ich życia prywatnego. Miało zatem miejsce naruszenie zapisów art. 8 Konwencji”.

Dodatkowo wszystkie działania noszące ślady przemocy w stosunku do pierwszej skarżącej oraz zaniechania i niezgodne z prawem działania organów, za które zgodnie z prawem międzynarodowym odpowiedzialność ponosi państwo, nosiły znamiona naruszenia kolejnej normy konwencyjnej, a mianowicie zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. ETPC stwierdził, więc, że „pierwsza ze skarżących została potraktowana przez władze w sposób wysoce niewłaściwy, a jej cierpienie osiągnęło minimalny stopień dotkliwości w myśl art. 3 Konwencji”.

ETPC zauważył również, że pozbawienie wolności pierwszej skarżącej, umieszczenie jej w ośrodku dla nieletnich oraz rozłąka z rodzicami może stanowić naruszenia art. 5 EKPC, tj. zakazu bezprawnego pozbawienia wolności. W przedmiotowej sprawie skarżąca została pozbawiona wolności po to, aby nie mogła poddać się zabiegowi aborcji. Podczas pozbawienia wolności na skarżącą wywierano presję psychiczną, narzucając jej tym samym poglądy działaczy antyaborcyjnych. Takie zachowanie można zatem zakwalifikować jako noszące znamiona przemocy psychicznej.

Reasumując, zjawisko przemocy i powiązane z nim zaniechania ze strony państwa mogą stanowić naruszenia praw człowieka. ETPC w sprawach związanych z przemocą, zaprezentowanych w niniejszym opracowaniu, wskazał na

trzy główne naruszenia praw człowieka. Naruszenia związane z przemocą i biernością organów państwowych mogą stanowić naruszenie art. 3 EKPC (zakaz tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania), art. 8 EKPC (prawo do prywatności) oraz art. 5 EKPC (zakaz pozbawiania wolności jednostki).

Podsumowanie

Zjawisko przemocy jest zjawiskiem wszechobecnym, występującym w każdym państwie i w każdym środowisku społecznym. Nie da się jednolicie określić struktury sprawców oraz ofiar przemocy. Ofiarami padają kobiety, mężczyźni oraz dzieci. Tożsame wnioski należy wyciągnąć w stosunku do sprawcy przemocy. Oznacza to, że częstotliwość i sam fakt występowania zjawiska przemocy nie pozostaje w związku z wiekiem, płcią, wykształceniem, statusem społecznym ofiar oraz jej sprawców.

Trudności z ujęciem zjawiska przemocy wynikają z trudności definicyjnych. Część autorów opracowań utożsamia przemoc z użyciem siły, brutalnością, okrucieństwem, podczas gdy występują formy przemocy, w których nie dochodzi do użycia przemocy fizycznej, lecz wywiera się na ofierze presję psychiczną lub ekonomiczną. Można więc jednoznacznie stwierdzić, że przemoc przybiera wiele różnych form. Najczęściej wyróżnia się cztery podstawowe formy: przemoc fizyczną, przemoc seksualną, przemoc psychiczną oraz przemoc ekonomiczną.

Przemoc naruszająca godność jednostki może stanowić przedmiot zainteresowania praw człowieka, szczególnie w sytuacji gdy obywatel danego państwa doświadczył przemocy, a państwo i jego organy nie podjęły odpowiednich czynności zmierzających do ukarania osób winnych lub też same utrudniały jednostce korzystanie z przysługujących jej praw.

Działania organów państwowych, które nie stanowiły odpowiedniej reakcji na przemoc w stosunku do obywateli, mogą stanowić naruszenie EKPC.

We wskazanych wyrokach ETPC uznał naruszenie art. 3, art. 5 oraz art. 8 EKPC, co oznacza, że bierność państwa lub wadliwość podejmowanych przez organy państwa działań może stanowić naruszenie zakazu stosowania tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, naruszenie zakazu pozbawiania wolności czy też naruszenie prawa do prywatności.

Podsumowując, zjawisko przemocy stanowi przedmiot zainteresowania praw człowieka, a działania lub zaniechania, które można przypisać organom państwowym, mogą wpływać na niewykonywanie zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych przez Polskę, naruszając tym samym postanowienia KEPC. Należy podkreślić, że wprawdzie zaprezentowane orzeczenia ETPC są orzeczeniami wydanymi dość dawno, to zaprezentowane w nich tezy nie straciły na aktualności. Zjawisko przemocy występuje nadal i wciąż mamy do

czynienia z zaniechaniami lub działaniem organów stanowiącymi naruszenie praw człowieka. Z pewnością pożądane byłoby uchwalenie norm prawnych wyznaczających standardy postępowania w sprawach, w których występuje przemoc, tak aby były one zgodne z wiążącymi państwo umowami międzynarodowymi z zakresu praw człowieka.

Wykaz literatury

- Archer J., Browne K.D., *Concepts and approaches to the study of aggression*, [w:] J. Archer, K.D. Browne (red.), *Human aggression: naturalistic approaches*, Routledge, London 1989.
- Ciesielska M., *Rodzaje, formy i cykl przemocy w rodzinie*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2014, nr 12(3).
- Dyjakon D., *Przemoc ekonomiczna – ukryta nie zniewolenia*, „Niebieska Linia” 2015, nr 6/101, <https://www.niebieskaLinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/przemoc-ekonomiczna-ukryta-nie-zniewolenia>.
- Jedlecka W., *Formy i rodzaje przemocy*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2017, t. XI.
- Jurczyk T., *Geneza rozwoju praw człowieka*, „Homines Hominibus” 2009, nr 1(5).
- Kamińska E., *Przemoc domowa jako zagrożenie dla współczesnej rodziny*, [w:] V. Tanaś, W. Welskop (red.), *Człowiek wobec zagrożeń współczesności*, Wyd. Nauk. Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź 2017.
- Łopatka A., *Jednostka, jej prawa człowieka*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa 2002.
- Łuba M., *Przemoc – definicja, rodzaje, gdzie szukać pomocy, Kampania Biała Wstążka. Wyłącz przemoc włącz myślenie*, Wrocławska Kampania Przeciwko Przemocy, Wrocław 2016, <https://ptsr.waw.pl/wp-content/uploads/2012/09/O-przemocy-Psycholog.pdf>.
- Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Graffiti BC, Toruń 1988.
- Pikora P., *Interwencja kryzysowa wobec osób doświadczających przemocy domowej*, „Biuletyn Kryminologiczny” 2022, nr 29.
- Pospiszył I., *Razem przeciw przemocy*, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 1999.
- Rode D., *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*, Wyd. UŚ, Katowice 2010.
- Roszak J., *Kulturowe uzasadnienie przemocy seksualnej*, <https://www.niebieskaLinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/kulturowe-uzasadnienie-przemocy-seksualnej>.
- Rudniański J., *Klasyfikacja, źródła i ocena przemocy w stosunkach międzyludzkich. Zarys ogólny*, [w:] B. Hołyst (red.), *Przemoc w życiu codziennym*, Cinderella Books, Warszawa 1997.
- Wróbel A., Hofmański P., Garlicki L. (red.), *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–18*, 2010, Legalis.

Summary

The issue of violence on the example of selected rulings of the European Court of Human Rights in cases against Poland

Keywords: human rights, violence: physical, sexual, psychological, European Court of Human Rights, Poland, case of *P. and S. v. Poland*, case *M.C. v. Poland*.

Violence is an undesirable phenomenon of interest to the social sciences, including the legal sciences, and in certain situations may constitute a violation of human rights and fundamental freedoms. The subject of the research in this article is the actions or omissions of state authorities related to the occurrence of the phenomenon of violence, which may constitute a violation of the obligations incumbent on Poland in the field of human rights protection. The purpose of the article, however, is the relationship between the occurrence of violence, the State's obligation to comply with international human rights obligations and the consequences of the State's inaction or misapplication of the law, which may turn into a violation of obligations under the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The article analyzes two rulings of the European Court of Human Rights, issued in the case of *P. and S. v. Poland* and the case of *M.C. v. Poland*. In these rulings against the complainants – victims of physical, sexual and psychological violence, the state authorities committed several human rights violations. These violations include violations of the prohibition of torture, violations of the right to respect for private and family life, or violations of the right to liberty and security. From the presented study, it can be concluded that the phenomenon of violence is of interest to human rights, and actions or omissions attributable to state bodies can affect Poland's failure to fulfil its obligations under international agreements, thereby violating the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It should be emphasized that although the presented ECHR rulings are rulings issued quite a long time ago, the theses presented in them have not lost their relevance. The phenomenon of violence still exists, and we are still dealing with omissions or actions of authorities that constitute violations of human rights. Certainly, it would be desirable to enact legal norms setting standards for the handling of cases involving violence so that they are consistent with international human rights agreements binding on the State.

